En bonsaienes mester – Paul Birtles

Av Edmund Schilvold

Publisert i Moss Dagblad

Han ville bare se litt av Skandinavia. Men ble så godt mottatt at han aldri returnerte til England. I dag har Paul Birtles og hans livsledsager Marianne skapt seg et hjem der bare vinden og fuglesangen akkompagnerer freden, og hagen er et eventyrland av trær i dvergformat.

Mellom de gamle Jeløy-gårdene Skallerød og Renneflot, nedenfor den mektige Bjørnåsen, avslører den tette skogen en lysning der det en gang lå et småbruk. En gruslagt vei tar av til høyre og forsvinner inn mellom rabbene, men ikke langt, for plutselig kommer et hus til syne i det ulendte landskapet. Det er veiens endestasjon, den gamle plassen Solbakken, restaurert til det ugjenkjennelige av Paul og Marianne Birtles. For tjue år siden ville den ha passet best som kulisse i en skrekkfilm, nå er den en hvitmalt idyll med balkong og terrasse, lunt beliggende mellom lave åskammer. Utenfor er et hageanlegg i ferd med å bli til. Et lysthus til kjølige sommerkvelder, en liten kolle med oppmurte trinn hvorfra hele eiendommen kan beskues, en dal i miniatyr der sola baker i hellingene, fjellskrenter som snart vil danne begynnelsen på et lite stykke Japan.

Tok sjansen

Det var et ganske annet og atskillig mindre prisverdig syn som møtte potensielle kjøpere da Solbakken ble lagt ut for salg tidlig i 1986. Mange

møtte opp på visningen, men de fleste kom seg fort av gårde igjen. Huset med det forlokkende navnet viste seg å være en gammel, trekkfull rønne i en dårlig drenert dump. Vinden blåste inn mellom panelene, og mellom den eldste delen og et påbygg var det en åpning på flere centimeter der både hjemløse katter og andre lokale innbyggere kom og gikk som de ville. Ikke en eneste vegg var uten skjevheter, og gulvene lå i flere lag, det ene oppå det andre. Knapt noen andre enn Birtles våget å legge inn et bud.

– Huset hadde ikke én rett linje. Jeg mistenker at de som bygde det hentet tømmeret i skogen, og ikke ventet til veden var skikkelig tørr. Dermed ble alt bøyd og vridd. Men vi fikk huset og seks mål tomt for 460.000 kroner, og den 19. juni flyttet vi inn. Så pusset vi det opp etterhvert som materialer kom på salg, og utvidet det med vinterhage og balkong, forteller Birtles på klingende dialektengelsk.

– Noe av det første jeg måtte gjøre, var å få ledet vannet vekk fra grunnen. Når du ser på terrenget, skjønner du hvorfor. Hver gang det regnet, fløt alt ned til huset, ler den pensjonerte altmuligmannen.

– Jeg gjorde én feil, og det var at jeg aldri investerte i en bulldoser. Jeg tør nesten ikke tenke på hvor mye jord jeg har flyttet med trillebår og spade, smiler han.

Med enkelte unntak har Birtles og hans kone utført alt av arbeid selv, både når det gjelder huset og uteområdene. Til nå har de slitt ut intet mindre enn tre sementmiksere. Det ligger mye slit og svette bak det imponerende resultatet. Men de angrer ikke.

– Når venner og kjente kommer på besøk, sier de til oss: ”Å, finnes det andre steder som dette?” Men det gjør det naturligvis ikke, i alle fall ikke her ute. Dette er virkelig et spesielt sted. Midt i villmarka, og likevel bare

tjue minutter fra byen. Lite støy, og masse dyreliv. Jeg måtte sette opp et gjerde for å holde alle rådyrene unna rosene, forteller han.

Som å fiske

I disse omgivelsene har Birtles funnet den roen han trenger for å dyrke sin store lidenskap, bonsaier. Han er sannsynligvis en av Nordens fremste eksperter på denne eldgamle grenen av japansk hagekunst. Men i motsetning til hva mange uinnvidde tror, er det mulig å forme bonsaier av et nesten hvilket som helst treslag, også de som vokser i norske og nord-europeiske skoger. Hagen til Birtles levner ingen tvil om at det er tilfelle. Der står flotte bonsaier av både bjørk, eik, lønn, rogn, selje, gran og furu, for å nevne noe. I tillegg kommer en lang rekke tropiske og subtropiske arter.

– Jeg har hørt folk si at det og det ikke er en bonsai, at en bonsai er en spesiell type tre. Det er bare tull. Ordet bonsai betyr rett og slett ”i potte”, og brukes om en metode som ble oppfunnet i det gamle Kina og videreutviklet i Japan, påpeker Birtles. Han anbefaler de som har lyst til å begynne med bonsaier å først anskaffe en bok som forklarer de grunnleggende prinsippene. Det finnes flere hundre titler å velge i.

– Bonsai-dyrking er en av de raskest voksende hobbyene i Europa. I England har de fleste byer en bonsaiklubb, og hver helg er det utstillinger et eller annet sted, opplyser han.

– Det er veldig avslappende å arbeide med bonsaier. Det er som å fiske, du glemmer tid og sted og konsentrerer deg om øyeblikket, og det er noe du hele tiden kan komme tilbake til. Men det er ikke bare å kjøpe en av de såkalte bonsaiene som tilbys på hagesentre. Ofte er potta for liten og jordblandingen feil, og de må hele tiden ha riktig stell, advarer han.

Samtidig tror han det kan være bra at bonsai-dyrking ikke tas så alvorlig her som i Japan. Drømmen for mange japanske bonsai-entusiaster er å få et tre med på den årlige utstillingen der til og med statsministeren er til stede. Flere hundretusen forsøker seg, men bare i underkant av hundre slipper til. Vinneren kan tjene millioner, og alle som kommer med, får et diplom. Men det viktigste er æren.

– Jeg har sett dem med tårer i øynene. Å vinne den nasjonale bonsai-utstillingen er den største ære du kan oppleve. Bonsai i Japan er som fotball i England, forteller Birtles.

Fra Stafford til Moss

Men hvordan endte Birtles opp i Norge? Den historien er minst like spesiell som den om huset. Han vokste opp i landlige omgivelser i Staffordshire i England, og som ungdom og voksen prøvde han seg på en rekke forskjellige yrker, først og fremst fordi det var det han hadde lyst til. Han var bonde, frisør, chef og pottemaker, fabrikkarbeider, snekker og maler, for å ta noen eksempler. Omkring 1970 eide han imidlertid en gavebutikk, og det var da at en periode med stadige streiker og strømbrudd vekket ønsket om litt ferie.

– Jeg solgte hele geskjeften og kjøpte meg en Landrover, fullt utstyrt, med kokeapparat, køyeseng og det hele. Planen var å dra til Australia gjennom

Afrika, for jeg var blitt fortalt at det var måten å gjøre det på. Kjøre, ta bilen på en båt til neste stopp, og så videre. Men akkurat da jeg skulle til å dra, brøt det ut krig i regionen jeg hadde tenkt å kjøre igjennom, og jeg hadde ikke lyst til å sette livet på spill på den måten. Derfor satte jeg meg ned med atlaset en gang til. Jeg bestemte meg for å legge turen til Skandinavia isteden, for den gangen var det et område som nesten ingen i England visste noe særlig om, forklarer Birtles.

Egentlig hadde han tenkt å dra rett fra Danmark til Sverige, men så oppdaget han en ferje til Norge, og tenkte som så at han kunne gjøre en runde i det landet også. Noen dager senere sto han i kø i en lokal dagligvarehandel for å kjøpe brød og melk. Da en av de norske i køen hørte at han var engelsk, fikk han tilbud om en kopp te, og det takket han ikke nei til. Det ble mer enn te, for den gjestfrie familien stelte i stand en hel fest for den nyankomne engelskmannen, og spurte om han ikke ville bli der i noen uker. Det takket han heller ikke nei til, og slik gikk det til at han ble værende i Norge. Senere ble han kjent med en rekehandler som kjøpte hus i Moss, og mens han var der, kom det to jenter på besøk. Den ene av dem ble hans kone.
Om noen år fra nå, når den japanske hagen står ferdig, kan det hende at han vil legge til rette for besøk og salg. Men foreløpig foretrekker han å arbeide med sine prosjekter i fred, uten for mange avbrudd. De som måtte ønske å treffe ham, kan kontakte Norsk Bonsaiselskap, der han arbeider som kursleder. Eller legg fisketuren til bergene ved Singelbukta, nær nordspissen av Jeløy. Da kan det hende en engelsktalende, eldre mann med solsvidd fjes og sølv i håret kommer ruslende med dupp og reke …

Faktaramme:

Norsk Bonsaiselskap

http://www.bonsainorge.com

Kommentar: Paul Birtles gikk bort i 2015, ca. ti år etter at dette intervjuet ble gjort.

For mer informasjon, se
https://www.facebook.com/groups/1458920714399551/posts/1460359080922381/

In memory of Paul William Birtles ·
Kjetil Foss Birtles
14 April 2015

Our dear, beloved husband, father and friend passed away on Saturday 11th of April 2015. He was 73 years old. We loved him immensely and our loss is great. We invite you to share memories of good times, tales of great discussions, and your thoughts of, and to Paul. We would also appreciate photos if you have any. This group will stay here, in his memory. He will not be forgotten.

Vår kjære, elskede mann, pappa og venn døde fra oss på lørdag 11. april 2015. Han ble 73 år gammel. Vi elsket ham stort, og vårt tap er større. Vi inviterer dere til å dele minner fra gode tider, historier om store diskusjoner og deres tanker om, og til Paul. Vi setter også pris på bilder om dere har noen. Denne gruppen forblir her, i hans minne. Han vil ikke bli glemt.

In memory of Paul William Birtles
James Cullen
17 April 2015

This is Jim Cullen, an old friend of Paul's since his Stafford days. We go back sixty years. I have posted a a couple of photos taken on his 70th birthday when along with a number of other couples my wife Judy and I jumped at the chance to surprise him on his birthday, in response to a secret invitation from Marianne. What a memorable weekend and so many laughs.

Latterly Paul and I kept in touch by email and I sent Paul a link to a newspaper article about my daughter and son in laws new pub in Marlow. Since Tom is on the TV quite a lot these days Paul watched him when he could. This following extract from his reply to my link goes as follows.

Quote: "That is a good write up on Tom and Beth's new pub, I wished we had good eating places here, most of them are poor and not good value for what you get. I watched Tom and a couple of his friends on TV two days ago, Tom had a tray with 3 favourite foods from other countries which they tasted. The Swedish fermented herring made me laugh. Very often the tin its packed in and blows up like a ballon and because it stinks it has to be opened under water. They serve it with onions and potatoes. I new what was coming when Tom opened the tin in the open air as the smell knocks you off your feet. Then when they tasted it they all rushed to the bucket and sink to spit it out, I could not stop laughing."

Paul Birtles, 23rd Feb 2015

In a tiny tiny way this extract reflects Paul's giant sense of humour, and my fondest memories will always be when we were doubled up laughing till we cried, especially on his 70th birthday, with his family around him.

I always had the greatest respect for Paul as he was a moral man with powerful ethics, and a natural and passionate, generous humanity. He had a

passion for the natural world too, and never failed to comment on the weather, the seasons, the birds singing in the forest whenever he wrote. He was in my view an artist in many ways. His gift for poetry is reflected in his published works. They are imaginative, funny, creative, and his illustrations are innovative and timeless.

His passions were clear, and he never wavered from his loves or beliefs. Perhaps a lesson to us all.